

การเตรียมการรับมือภัยพิบัติจากสารเคมีและวัตถุอันตรายของกรมวิทยาศาสตร์ทหารเรือ
(กรณีศึกษาการระเบิดที่เทียนจิน สาธารณรัฐประชาชนจีน)

โดย น.ท.ชำนาญ บุขมาลี
หน.นิเวศลิษฐ์ ชีวะ เคมี ฯ

สืบเนื่องจากในโลกปัจจุบันมีการนำวิทยาการ เทคโนโลยี รวมทั้งสารเคมีและวัตถุอันตรายมาใช้ในด้านต่างๆ เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรม ซึ่งผลจากการนำมาใช้โดยขาดความรู้ความเข้าใจ และการขาดความระมัดระวัง หรือแม้แต่ความประมาท รู้เท่าไม่ถึงการณ์ อาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุจากสารเคมีและวัตถุอันตราย การเกิดเพลิงไหม้ การระเบิด นำมาซึ่งความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินตลอดจนสร้างผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมได้ จากปรากฏเหตุการณ์สารเคมีและอุบัติเหตุจากสารเคมีและวัตถุอันตรายให้เห็นหลายครั้ง ซึ่งดูจากแนวโน้มในการเกิดเหตุดังกล่าวนี้มีสูงขึ้นเรื่อยๆ ตัวอย่างล่าสุด เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๘ เกิดเหตุระเบิดครั้งใหญ่ที่เมืองเทียนจิน เขตปิ่นไห่ สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเป็นเขตท่าเรือและอุตสาหกรรมที่สำคัญของจีน โดยเกิดระเบิด ๒ ครั้ง ในเวลาใกล้เคียง แรงระเบิดครั้งที่ ๑ เทียบเท่าระเบิดที่เอ็นทีขนาด ประมาณ ๓ ตัน ครั้งที่ ๒ เทียบเท่าระเบิดที่เอ็นทีขนาดประมาณ ๒๑ ตัน ต้นเหตุของการระเบิดเกิดที่บริษัทจัดการวัตถุอันตรายแห่งหนึ่งบริเวณตู้ส่งสินค้าทางเรือ ในคลังเก็บสินค้าและวัตถุอันตราย

เหตุระเบิดครั้งใหญ่ที่เมืองเทียนจิน เขตปิ่นไห่ สาธารณรัฐประชาชนจีน

จากรายงานความเสียหายมีผู้เสียชีวิตจำนวน ๑๑๒ รายบาดเจ็บจำนวน ๗๒๒ ราย ประชาชนได้รับความเสียหาย จำนวน ๑๗,๐๐๐ คริวเรือนแรงระเบิดยังทำให้ อาคารบริษัทที่อยู่ใกล้เคียงในรัศมี ๒ กิโลเมตรพังพินาศ รถยนต์ที่จอดอยู่ในลานจอดกว่า ๑,๐๐๐ คัน ถูกไฟไหม้เสียหายอย่างหนัก จากการตรวจสอบพื้นที่พบโซเดียมไซยาไนด์อย่างน้อย ๗๐๐ ตัน รวมทั้งสารเคมีอันตรายอีกเป็นจำนวนมาก ประมาณ ๔๐ กว่าชนิด นอกจากนี้ยังพบสารที่จัดอยู่ในประเภทวัตถุระเบิด เช่น แอมโมเนียมไนเตรด โปแตสเซียมไนเตรด เป็นจำนวนมากเช่นกัน นอกจากผลกระทบที่พบเห็นโดยตรงแล้ว ยังเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากมาย เช่น

สารเคมีพิษที่ไหลลงสู่แหล่งน้ำ และจากการรายงานพบว่า พบภาวะฝนกรดในบริเวณดังกล่าวด้วย ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของจีน ได้พยายามที่จะฟื้นฟูพื้นที่และสิ่งแวดล้อมบริเวณดังกล่าว ให้กลับสู่ภาวะปกติโดยเร็วที่สุด

สำหรับในประเทศไทยก็เคยมีเหตุการณ์เกี่ยวกับสารเคมีและวัตถุอันตรายเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ เกิดเหตุระเบิดที่กองคลังแสง กรมสรรพาวุธทหารบก ที่ จว.นครราชสีมา ซึ่งเหตุเกิดจาก อุณหภูมิและความร้อน ทำให้จรวดขนาด ๒.๗๕ นิ้วที่มีไวท์ฟอสฟอรัสเกิดการลุกไหม้ ในปี พ.ศ.๒๕๕๕ เกิดเหตุระเบิดที่โรงงานบีเอสที ซึ่งเป็นโรงงานผลิตสารโพลูอินที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จว.ระยอง ในปี พ.ศ.๒๕๕๖ มีการรั่วของน้ำมันจากสาเหตุที่บริเวณแท่นส่งน้ำมันกลางทะเลของ บริษัท พีทีที โกลบอล เคมิคอล จำกัด (มหาชน) ส่งผลทำให้เกิดน้ำมันดินเกิดการรั่วไหลและเข้ามา ที่บริเวณอ่าวพร้าว เกาะเสม็ด จว.ระยอง ซึ่งหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน บูรณาการกำลังในการจัดการและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้กลับคืนสู่สภาวะปกติ ซึ่งใช้เวลาหลายเดือน ส่งผลกระทบต่อประชาชนในเรื่องเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ดังนั้นการฝึกเตรียมความพร้อมของหน่วยที่เกี่ยวข้อง ในการรองรับกับภัยที่เกิดขึ้น จึงเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และในปี ๒๕๕๗ เกิดระเบิดขึ้นที่โรงงานผลิตปิโตรเคมี ในเครือไออาร์พีซี และเกิดเหตุระเบิดที่โกดังเก็บสินค้า โรงงานบิสโก้ ที่นิคมอุตสาหกรรมบางปู จว.สมุทรปราการ

จากเหตุระเบิดอย่างรุนแรงที่เกิดขึ้นที่เทียนจิน น่าจะเป็นกรณีศึกษาที่ดีของประเทศไทยในการที่จะตระหนักถึงอันตรายจากสารเคมีและวัตถุอันตราย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของมาตรฐานความปลอดภัยในโรงงานอุตสาหกรรม ความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการ ตั้งแต่ในภาวะปกติ การเข้าปฏิบัติการเมื่อเกิดเหตุและการฟื้นฟูให้กลับมาสู่สภาวะปกติ ซึ่งการเตรียมการรับมือกับภัยที่เกิดขึ้นนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่หน่วยงานรับผิดชอบ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องเตรียมความพร้อมร่วมมือกันในการบริหารจัดการ และยังเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น ซึ่งการป้องกันที่ดีนั้นจะช่วยไม่ให้เกิดเหตุการณ์ เป็นสิ่งที่พึงประสงค์เป็นอย่างยิ่ง ถือว่าประสบความสำเร็จสูงสุด แต่อย่างไรก็ตามกรณีที่เกิดขึ้น การเข้าปฏิบัติการจัดการกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และการฟื้นฟูก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน เพื่อไม่ให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน หรือสูญเสียให้น้อยที่สุด เพื่อเป็นการเตรียมการป้องกันอุบัติเหตุที่เกิดจากสารเคมี สิ่งแรกก็คือ ทำอย่างไรที่จะป้องกันไม่ให้เกิดเหตุขึ้นมาได้ เริ่มต้นจากมาตรการความปลอดภัยในโรงงานอุตสาหกรรม ตั้งแต่ขั้นตอนการผลิต จนมาถึงการเก็บรักษาที่คลัง การดำเนินการต้องปฏิบัติตามหลักความปลอดภัย สารเคมีบางอย่างมีข้อควรระวังอย่างไร เช่น สารออกซิไดส์ สารประเภทวัตถุระเบิด เก็บอย่างไร เนื่องจากสารบางตัวอาจไม่ลุกไหม้ แต่ช่วยให้สารอื่นติดไฟ สารบางตัวห้ามเก็บใกล้กัน สารบางตัวเกิดปฏิกิริยารุนแรงเมื่อถูกน้ำเป็นต้น การเก็บตามอุณหภูมิตามที่กำหนด เนื่องจากจุดวาบไฟต่ำ โครงสร้างของคลังก็เช่นกัน ต้องถูกต้องตามมาตรฐานฯ ตั้งแต่การออกแบบ การระบายอากาศ เส้นทาง การเข้าออก การตรวจสอบดูแลสภาพคลังให้คงสภาพดี เนื่องจากการเก็บรักษาที่ไม่ดี เช่น มีฝนรั่วลงไป ความร้อน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ อาจส่งผลหรือไปทำปฏิกิริยาต่อสารเคมีได้ ในกรณีเมื่อเกิดการหกรั่วไหล หรือเกิดอุบัติเหตุขึ้น ผู้ปฏิบัติหรือผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง จะต้องมีความรู้ในเบื้องต้นในการจัดการและความรู้เกี่ยวกับสารเคมีและวัตถุอันตราย การจำแนกประเภทเพื่อจัดหมวดหมู่ในการดำเนินการ เช่น ประเภทใดเป็นสารประเภทวัตถุระเบิด มีรายละเอียดในการดำเนินการอย่างไร คู่มือการระงับอุบัติเหตุเบื้องต้นจากสารเคมี และวัตถุอันตรายจึงเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้และมีไว้ในสถานที่ทำงานที่เหมาะสม โดยคู่มือนี้จะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยในการปฏิบัติที่ถูกต้อง และช่วยในการตัดสินใจในการเข้าดำเนินการ และต้องมีเอกสารข้อมูลความปลอดภัยเคมีภัณฑ์ (Material Safety Data

Sheet : MSDS) หรือการค้นหาข้อมูลในเว็บไซต์ของกรมควบคุมมลพิษ คือ ศูนย์ข้อมูลวัตถุอันตราย (Chemical Data Bank) ซึ่งเมื่อใส่ชื่อสารเคมีลงไป ก็จะสามารถให้รายละเอียดสำคัญที่จะช่วยในการดำเนินการได้ เช่น การจัดการกรณีหกรั่วไหล การเกิดอัคคีภัยและการระเบิด ระยะในการอพยพ เป็นต้น และในกรณีที่ไม่สามารถจัดการกับเหตุการณ์ได้ เบอร์โทรศัพท์ติดต่อกับหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง หรือหน่วยงานที่มีขีดความสามารถต้องมีไว้เช่นกัน นอกจากการเก็บรักษาแล้วการเคลื่อนย้ายก็ต้องระวังเช่นกัน สารบางอย่างไวต่อปฏิกิริยาไวต่อการกระแทก เช่น สารที่อยู่ในประเภทวัตถุระเบิด การขนส่งสารเคมีซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ต้องระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากอุบัติเหตุทั้งทางบก เรือ อากาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางบกนั้นเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้งด้วยกันยากที่จะควบคุม การดำเนินการต้องตามมาตรฐานเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องภาชนะที่ใส่ รูปทรงของรถซึ่งต้องบรรจุให้ถูกต้องเหมาะสม เนื่องจากในทางทฤษฎีแล้ว รูปทรงของรถขนส่งสารเคมีสามารถบ่งบอกได้ถึงประเภทของสารที่บรรจุอยู่ภายในได้ ป้าย สัญลักษณ์ต่างๆ เอกสารการขนส่ง เพื่อมีไว้สำหรับเป็นข้อมูลในการจัดการเมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้น นอกจากนี้สารเคมีที่หมดความจำเป็นหรือสารเคมีที่เสื่อมสภาพนั้นหน่วยงานใน ทร. สามารถประสานและรวบรวมส่งมาให้ วศ.ทร. เป็นผู้ดำเนินการได้ เนื่องจากการทำลายสารเคมีเสื่อมสภาพนั้นต้องใช้เทคนิคเฉพาะ การดำเนินการเองโดยขาดความรู้ ความเข้าใจ หรือปฏิบัติไม่ถูกวิธี อาจทำให้เกิดอันตรายและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้

กองทัพเรือ (ทร.) ได้มีการเตรียมความพร้อมด้านการบรรเทาสาธารณภัยโดยได้จัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพเรือ (ศบภ.ทร.) ขึ้น เพื่อสนับสนุนกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปภ.) ซึ่งผู้รับผิดชอบหลักในเรื่องการดังกล่าว ตามแผนบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติปี พ.ศ.๒๕๕๘ ซึ่งให้กระทรวงกลาโหมเป็นส่วนสนับสนุน ในกรณีเกิดสาธารณภัยที่มีระดับความรุนแรงขนาดใหญ่ (ระดับ ๓ และ ๔) ซึ่ง ปภ. และหน่วยบรรเทาสาธารณภัยเฉพาะกิจระดับท้องถิ่น และระดับจังหวัดที่รับผิดชอบเหตุการณ์สาธารณภัยขนาดเล็กและขนาดกลาง (ระดับ ๑ และ ๒) ไม่สามารถจัดการได้ เมื่อกล่าวถึงสาธารณภัยนั้นมีหลายประเภท เช่น แผ่นดินไหว น้ำท่วม สึนามิ เป็นต้น การเตรียมการในภาวะปกติในส่วนของ วศ.ทร. นั้น มีการดำเนินการตามแผนงานตั้งแต่การติดตามสถานการณ์ รวบรวมข่าวสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกับอุบัติเหตุจากสารเคมีและวัตถุอันตราย รวมถึงการจัดให้กำลังพล วศ.ทร. รับการอบรมความรู้ในการจัดการกับอุบัติเหตุจากสารเคมีและวัตถุอันตราย จากส่วนราชการฝ่ายพลเรือนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการจัดการกับอุบัติเหตุจากสารเคมีและวัตถุอันตราย ได้แก่ กรมควบคุมมลพิษ กรมโรงงานอุตสาหกรรม สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ (ปส.) และหน่วยบรรเทาสาธารณภัยต่างๆ เป็นต้น รวมทั้งการประสานการปฏิบัติกับส่วนราชการฝ่ายทหาร พลเรือน และภาคเอกชน เช่น กรมวิทยาศาสตร์ทหารบก (วศ.ทบ.) ศูนย์วิจัยพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีการบินและอวกาศกองทัพอากาศ (ศวอ.ทอ.) เป็นต้น การจัดทำรายการรายชื่อหน่วยงาน รายชื่อผู้รับผิดชอบ ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ติดต่อทางราชการและส่วนตัว เพื่อสามารถประสานข้อมูลและการสนับสนุนได้โดยรวดเร็วและทันเวลาเมื่อเกิดภัย นอกจากนี้ วศ.ทร. ได้พยายามให้คำแนะนำหน่วยงาน ทร. ที่มีการใช้ หรือมีคลัง สถานที่จัดเก็บสารเคมีและวัตถุอันตราย ดำเนินการตามข้อ ๑. - ๖. ประกอบด้วย

๑. ติดตั้งสัญญาณแจ้งเตือนภัย กรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน

๒. จัดให้มีระบบการเคลื่อนย้ายคนออกจากสถานที่ เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินและให้จัดการฝึกซ้อมการปฏิบัติไว้ล่วงหน้าเป็นประจำ

๓. จัดให้มีอุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล (PPE) ที่เหมาะสม ได้แก่ หน้ากากป้องกันระบบทางเดินหายใจ ชุดป้องกันสารเคมีแบบต่างๆ รองเท้าป้องกันสารเคมี แวนครอบตานิรภัยสารเคมี และถุงมือป้องกันสารเคมีให้กับหน่วยของ ทร. ที่มีการใช้สารเคมีและวัตถุอันตราย ได้แก่ กองเรือยุทธการ ฐานทัพต่างๆ กรมอุทกหารเรือ กรมสรรพาวุธทหารเรือ เป็นต้น

อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล (PPE)

๔. จัดให้มีเครื่องดับเพลิงที่เหมาะสม สำหรับใช้กับสารเคมีและวัตถุอันตรายติด ตั้งประจำอยู่ในจุดที่ง่ายต่อการหยิบใช้

๕. ตรวจสอบภาชนะบรรจุสารเคมีและวัตถุอันตรายเป็นระยะ โดยดูตั้งแต่การปิดภาชนะต้องให้อยู่ในสภาพปิดแน่น ไม่มีการหยด หรือรั่วไหลออกมา หรือปล่อยให้อากาศเข้าไปในภาชนะได้ สภาพของภาชนะต้องไม่มีสนิม ร่องรอยการถูกกัดกร่อน หรือมีรอยร้าว กรณีที่เกี่ยวข้องกับภาชนะบรรจุวัสดุเคมีที่มีถังสีให้ตรวจสอบการรั่วไหลและการแผ่รังสีที่อาจก่อให้เกิดอันตราย

๖. ตรวจสอบภาชนะบรรจุสารเคมี และวัตถุอันตราย ต้องมีฉลาก หรือป้ายบอกชื่อสารเคมี UN Number วันหมดอายุ สัญลักษณ์เตือนอันตราย หรือป้ายบอกชื่อสารเคมีและวัตถุอันตราย ข้อควรระวัง แหล่งที่ตั้งและวิธีการบรรเทาอันตรายจากการรั่วไหลของสารเคมีและวัตถุอันตราย โดยสามารถเห็นได้ง่ายและชัดเจน

สำหรับใน ทร. นั้น มอบหมายให้แผนกป้องกันความเสียหาย กองการฝึก กองเรือยุทธการ เป็นผู้ ที่คอยอบรมให้ความรู้แก่กำลังพลของ ทร. ในเรื่องดังกล่าว โดยเฉพาะในเรื่องการดับเพลิงประเภทต่างๆ สารที่ใช้ในการดับเพลิง เป็นต้น การปฏิบัติที่ผิดวิธี หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ อาจทำให้อุบัติภัยลุกลาม จนกลายเป็นภัยขนาดใหญ่ที่อาจเกิดความเสียหายได้ ดังนั้น ทักษะความรู้ในด้านความปลอดภัย ดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่จะต้องเป็นอย่างยิ่ง และมอบหมายให้ วศ.ทร. รับผิดชอบโดยตรง เกี่ยวกับสาธารณภัยที่เกิดจากสารเคมีและวัตถุอันตราย และได้ จัดตั้งหน่วยปฏิบัติการเฉพาะกิจ วศ.ทร. ขึ้นมา ซึ่งจะปฏิบัติตามแผนบรรเทาสาธารณภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตราย จก.วศ.ทร. ที่ ๑/๒๕๕๐ ตั้งแต่การเตรียมการในภาวะปกติ การปฏิบัติเมื่อเกิดเหตุ และการฟื้นฟู ส่งมอบพื้นที่ให้กับผู้รับผิดชอบ หรือเจ้าของพื้นที่

นอกจากนี้ การเตรียมการในภาวะปกติที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นหัวใจหลักที่จะขาดไม่ได้ก็คือ การฝึกซ้อมในการปฏิบัติการ เพื่อรองรับกับสาธารณภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตรายที่เกิดขึ้นในอนาคตที่ปัจจุบันมีแนวโน้มที่สูงขึ้น การฝึกซ้อมการปฏิบัติการณ์นั้น จะเป็นการตรวจสอบความพร้อมของการปฏิบัติการได้เป็นอย่างดี ทั้งในเรื่องการปฏิบัติตามแผนทั้งในระดับยุทธการและยุทธวิธี ระบบบัญชาการณเหตุการณ์ การวางแผน การสั่งการ การบูรณาการกำลัง กำลังพล การประสานสอดคล้อง ยุทธโศปกรณ์ การติดต่อสื่อสาร และการส่งกำลังบำรุง เป็นต้น การฝึกซ้อมยังทำให้กำลังพลทุกส่วนตั้งแต่ระดับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ไปจนถึงระดับผู้บังคับบัญชาเหตุการณ์นั้น ได้ทดลองปฏิบัติจริงและได้เกิดความคุ้นเคยในการปฏิบัติการเต็มรูปแบบนอก จากนี้ยังเป็นการพัฒนาขีดความสามารถในการปฏิบัติการของชุดปฏิบัติต่างๆ และเพิ่มประสบการณ์จากสถานการณ์ในภูมิภาคจริงที่หลากหลายและสำหรับการฝึกซ้อมนั้น ถ้าฝึกซ้อมได้ดี ก็คาดหวังต่อการความสำเร็จในการปฏิบัติการจริง ทั้งนี้ส่วนควบคุมการฝึกจะต้องกำหนดสถานการณ์สมมติและฉากสถานการณ์ให้ใกล้เคียงมากที่สุด ผู้ฝึกก็จะได้ประโยชน์มากยิ่งขึ้น การฝึกซ้อมนั้นเพื่อให้ความพร้อมในทุกๆ ด้าน ทุกส่วนจะต้องประสานสอดคล้องกันและมีความสำคัญในทุกส่วน ตั้งแต่ระดับสูงสุดไปยังต่ำสุด เช่น ถ้าพบเหตุการณ์ หรือหัวหน้า ส่วนปฏิบัติการทางยุทธวิธี สั่งการผิด ก็เกิดความเสียหาย ผู้ปฏิบัติระดับยุทธวิธี ปฏิบัติผิดก็เกิดความเสียหายได้เช่นกัน จากการฝึกที่ผู้เขียนได้เคยประสบมาจะเห็นว่าการฝึกของหน่วยตนเองนั้นจะสามารถปฏิบัติกันได้ดีค่อนข้างดี แต่เมื่อมีการบูรณาการกำลังของต่างหน่วยงาน การสั่งการ การประสานสอดคล้องระหว่างทีมต่างๆ ความคุ้นเคย นั้นยังทำได้ไม่ค่อยดีนัก คงต้องทำการฝึกในระดับใหญ่ให้บ่อยขึ้นเพื่อให้การฝึกเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สำหรับการฝึกซ้อมด้านการป้องกันภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตรายนั้น วศ.ทร. ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก นอกจากการฝึกภายใน ทร. ในปี ๒๕๖๐ วศ.ทร. ได้เข้าร่วมในเวทีระดับประเทศ ได้แก่ การฝึกซ้อมการฝึกการบริหารวิกฤตระดับชาติ (Crisis management Exercise : CMEX) ที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จว.ระยอง ซึ่งมีสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) ร่วมกับ ปก. เป็นผู้จัดการฝึก โดยมีภาคเอกชน เข้าร่วมการฝึกด้วยซึ่งเป็นสิ่งที่ดีมากในความร่วมมือทางการฝึก ระหว่างหน่วยงานพลเรือนทหาร และภาคเอกชน ต่อมาในปี ๒๕๖๑ วศ.ทร. ได้เข้าร่วมฝึก CMEX13 โดยสถานการณ์การฝึกนั้น เป็นการฝึกอพยพประชาชนทางทะเล จากการที่สารเคมีฟุ้งกระจายมาถึงหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ ทร. (ทัพเรือภาคที่ ๑) และศูนย์ประสานการปฏิบัติในการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล (ศรชล.) ซึ่งประกอบด้วย ทร. ตำรวจน้ำ กรมเจ้าท่า กรมประมง กรมทรัพยากรและชายฝั่งกรมศุลกากร นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่เข้าร่วมฝึก

การฝึกบรรเทาสาธารณภัยของ วศ.ทร. และการบริหารวิกฤตระดับชาติ (CMEX) ปี ๒๕๖๑

อีกมากมาย เช่น ปภ. ปส. หน่วยแพทย์ต่างๆ รวมทั้ง วศ.ทร. สำหรับในบางปี งบประมาณ. นั้น มีต่างเหล่าทัพได้เข้าร่วมทำการฝึกด้วย ได้แก่ ศวอ.ทอ. แพทย์ทั้ง ๓ เหล่าทัพ โดยเชื่อมโยงสถานการณ์ให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บจากสารเคมีและวัตถุอันตราย และต้องมีการปฐมพยาบาล และส่งกลับสายแพทย์ ในปี งบประมาณ.๕๗ ชุดปฏิบัติการของ วศ.ทร. ได้ร่วมฝึกบรรเทาสาธารณภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตรายร่วมกับหน่วยป้องกันความเสียหายของเรือหลวงสิมิลัน ที่เรือดังกล่าว นอกจากนี้ยังได้ฝึกร่วมกับหน่วยที่เกี่ยวข้องกับสารเคมีต่างๆ ได้แก่ การฝึกร่วมกับกรมสรรพาวุธทหารเรือ ซึ่งทำงานโดยตรงกับสารเคมีประเภทวัตถุระเบิด กองเชื้อเพลิง กรมพลธิการทหารเรือ ซึ่งทำงานเกี่ยวกับน้ำมันประเภทต่างๆ ในปี งบประมาณ.๕๘ การฝึก ทร. ได้มีการฝึกในหัวข้อการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม และบรรเทาสาธารณภัย (Humanitarian Assistant / Disaster Relief) ซึ่งได้ผนวกสถานการณ์สารเคมีรั่วไหลฟุ้งกระจาย ซึ่ง วศ.ทร. เป็นผู้ดำเนินการในการฝึกหัวข้อดังกล่าว และในปีนี้ วศ.ทร. ได้ทำการฝึกร่วมกับเรือหลวงสิมิลันอีกครั้ง หลังจากที่เคยได้ฝึกร่วมกันในปี ๕๗ นอกจากนี้ วศ.ทร. ได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการฝึกซ้อมบรรเทาภัยพิบัติภายใต้กรอบการประชุมอาเซียน ว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก (Asean Regional Forum Disaster Relief Exercise) ล่าสุดในปี ๒๕๕๘ นี้เอง ซึ่งมีประเทศมาเลเซียเป็นเจ้าภาพ การฝึกก็แบ่งเป็นสาธารณภัยต่างๆ รวมถึงสาธารณภัยจากสารเคมี และวัตถุอันตราย สถานการณ์สมมติ เกิดเหตุการณ์โรงงานน้ำตาลระเบิด ซึ่งมีสารเคมีพิษฟุ้งกระจายออกมาเป็นจำนวนมาก

นอกจากประสบการณ์จากการฝึกแล้ว ทักษะความรู้ ก็เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ความเข้าใจทางทฤษฎีต่างๆ บางอย่างต้องมาใช้ประกอบในฝึกและการปฏิบัติการจริง การอบรมให้ความรู้กับกำลังพลในทุกระดับ รวมไปถึงผู้บริหารสูงสุดเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง แม้กระทั่งการวางรากฐานนโยบายในระดับยุทธศาสตร์ มาตรฐานความปลอดภัย กฎหมายในระดับประเทศ ระดับองค์กร จนมาถึงความปลอดภัยในระดับห้องปฏิบัติการ สิ่งสำคัญอีกประการก็คือ การปลูกฝังให้ตระหนักถึงอันตรายของสารเคมีและวัตถุอันตราย ในเรื่องความละเอียดรอบคอบ การประมาท ความมั่งง่าย บ่อยครั้งที่เหตุเกิดจาก สิ่งต่างๆ เหล่านี้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาในการเตรียมการในภาวะปกติทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับเปลี่ยนทางด้านนิสัย นั้นเป็นเรื่องที่ยากมาก

หลังจากที่มีการปฏิบัติการบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่แล้ว จะเป็นการปฏิบัติการฟื้นฟูเพื่อส่งมอบพื้นที่ เมื่อเกิดสาธารณภัยหรืออุบัติเหตุจากสารเคมี และวัตถุอันตรายภายใน ทร. วศ.ทร. จะขึ้นการบังคับบัญชา กับ ศบภ.ทร. โดย วศ.ทร. ทำหน้าที่เป็นส่วนสนับสนุน แต่ถ้าเป็นเหตุการณ์ภัยขนาดใหญ่ มีการบูรณาการกำลังเมื่อได้รับการร้องขอ วศ.ทร. อาจไปขึ้นการบังคับบัญชา กับ ผบ.เหตุการณ์ แล้วแต่กรณีโดยเมื่อเกิดเหตุการณ์ขนาดใหญ่แล้ว ความวุ่นวาย ความโกลาหลก็จะเกิดขึ้นตามไปด้วยเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบบัญชาการเหตุการณ์ (Incident Commander System ; ICS) และ ผบ.เหตุการณ์จะถูกสร้างขึ้นมาเพื่อตอบโต้จัดการกับสถานการณ์ โดยในส่วนของ วศ.ทร. มีหน้าที่ในการเสนอแนะข้อมูลทางเทคนิคในการจัดการกับอันตราย การพิสูจน์ทราบ การกำหนดเขตอันตรายการระงับเหตุอันตราย การกักกัน

การฝึกบรรเทาสาธารณภัยของ วศ.ทร.ประจำปี งบประมาณ.๕๘

การแพร่กระจาย และการทำลายล้างพืชให้กับพลเรือนที่ประสบภัย เจ้าหน้าที่ที่เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่เกิดเหตุที่มีการเปื้อนพิษ (Hot Zone) และบริเวณพื้นที่ที่อาจมีการเปื้อนพิษ (Warm Zone) และทำลายล้างพืชพื้นที่ให้ปราศจากพิษ หลังจากนั้นจะช่วยทำการฟื้นฟูพื้นที่และสภาพแวดล้อมตามความเหมาะสม เพื่อส่งมอบพื้นที่ให้กับหน่วยรับผิดชอบหรือเจ้าของพื้นที่ต่อไป รวมทั้งตรวจสอบและติดตามผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมเพื่อตรวจสอบว่าสภาพแวดล้อมนั้นได้กลับเข้าสู่ภาวะปกติ

ปัจจุบันการดำเนินการของ วศ.ทร. ในการเข้าปฏิบัติให้การสนับสนุนสถานการณ์จากสารเคมีและวัตถุอันตรายเกิดการรั่วไหล โดยจะเดินทางออกจาก วศ.ทร. ที่อยู่ในพื้นที่กรุงเทพฯ ในกรณีเหตุเกิดในพื้นที่ที่ ทร. รับผิดชอบ ซึ่งอยู่ห่างไกลหน่วยของ วศ.ทร. หรือพื้นที่ที่ได้รับการร้องขอการสนับสนุนที่อยู่ห่างไกล อาจประสบปัญหาในการเข้าถึงพื้นที่ความรวดเร็วในการเข้าถึงพื้นที่ก็มีผลต่อการจัดการกับเหตุการณ์เช่นกัน วศ.ทร. จึงมีแนวความคิดในการบรรจุชุดปฏิบัติในพื้นที่สัทหีบ ซึ่งอยู่ใกล้กับนิคมอุตสาหกรรมต่างๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีโอกาสเกิดเหตุขึ้นและมีหน่วยงาน ทร. อยู่เป็นจำนวนมาก เพื่อให้การเข้าถึงพื้นที่เพื่อจัดการกับสถานการณ์ได้อย่างทันที สำหรับการเตรียมความพร้อมด้านยุทธโธปกรณ์นั้น วศ.ทร. ได้จัดเตรียมยุทธโธปกรณ์สำหรับเจ้าหน้าที่ชุดปฏิบัติการและเพียงพอสำหรับการฝึก แต่บางอย่างอาจไม่เพียงพอสำหรับเหตุการณ์ขนาดใหญ่ที่อาจเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการที่ วศ.ทร. เป็นเพียงหน่วยสนับสนุน ปก. ในการดำเนินการ ดังนั้นงบประมาณในด้านนี้จึงต้องพิจารณาตามความเหมาะสม ทั้งนี้ขึ้นกับนโยบายของกองทัพด้วย อย่างไรก็ตาม วศ.ทร. ต้องทราบขอบเขตในการปฏิบัติและต้องให้หน่วยงานหลักเป็นผู้ดำเนินการ และ วศ.ทร. สนับสนุนเมื่อได้รับการร้องขอ

แนวโน้มในสถานการณ์ปัจจุบัน การเกิดอุบัติเหตุต่างๆ มีความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะการระเบิดที่ท่าเรือเมืองเทียนจิน เป็นบทเรียนที่ผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ตั้งแต่ภาครัฐบาล และหน่วยงานต่างๆ รวมถึงภาคเอกชนต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อปฏิบัติด้านความปลอดภัย โดยจะต้องเตรียมความพร้อมตั้งแต่ในสภาวะปกติ การฝึกซ้อม การให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้อง การปลูกฝังจิตสำนึกในความรอบคอบ ระมัดระวัง ป้องกันและวิธีการจัดการเมื่อเกิดอุบัติเหตุเบื้องต้น และเมื่อเกิดเหตุการณ์จะต้องมีการวางแผนประสานงานและบริหารจัดการที่ดีเพื่อควบคุมอุบัติเหตุให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเร็ว ซึ่งการเตรียมการของ วศ.ทร. ได้ดำเนินการในด้านนี้เพื่อรับมือกับอุบัติเหตุตามนโยบายของ ทร. รวมถึงการให้คำแนะนำหน่วยงานต่างๆ ในการเก็บรักษา ดูแลสารเคมีและวัตถุอันตราย การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ และการฝึกฝนของชุดปฏิบัติการบรรเทาสาธารณภัยเพื่อสนับสนุนกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยซึ่งเป็นหน่วยงานหลักได้ต่อไป

แหล่งที่มาข้อมูล

๑. <http://www.dalilynews.co.th/article/342174>.
๒. <http://www.manager.co.th//Around/ViewNews.aspx?NewsID=9580000092553>.
๓. จากวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี เหตุระเบิดในเทียนจิน 2558.